

OPONENTSKÝ POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

Názov práce: *Alkoholovo závislý člen v rodine – transverzálny pohľad na problematiku*

Autor práce: PhDr. Michaela Šavrnichová, PhD.

Odbor HIK: sociálna práca

Oponent: doc. Mgr. Michaela Skyba, PhD.

Pracovisko opONENTA Inštitút edukológie a sociálnej práce, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove

Aktuálnosť témy a zameranie práce

Autorka sa zaoberá mimoriadne aktuálnou témou stojacou v centre pozornosti nielen sociálnej práce. Ponúka najnovšie poznatky z oblasti problematiky alkoholovo závislej osoby a osoby abstinujúcej od alkoholu v kontexte dopadu závislosti na rodinu a blízkych. Súčasne sa opiera o domácu a zahraničnú odbornú spisbu, ale tiež o vlastnú výskumnú činnosť prehĺbujúcu poznatky týkajúce sa závislosti od alkoholu, ktorá je považovaná za závažný problém a predmet multidisciplinárnej starostlivosti. Závažnosť vyplýva z dosahu škôd nielen na závislú osobu, ale aj jeho rodinu, okolie a spoločnosť. Nevyhnutnou sa stáva koordinácia medzisektorovej spolupráce a zapojenie rodiny do liečebného procesu v snahe nachádzania účinných spôsobov eliminujúcich jednotlivé spomínané negatívne dopady. Cieľom predkladanej habilitačnej práce je *„ponúknuť komplexný pohľad na problematiku alkoholovo závislej osoby a osoby abstinujúcej od alkoholu v kontexte dôsledkov závislosti na rodinu a blízkych, ktorí sú akýmkoľvek spôsobom ovplyvnení závislosťou člena rodiny a často, nie dobrovoľne, menia svoje myslenie a správanie – voči závislému, voči sebe a ostatným.“* Konštatujem naplnenie vymedzeného cieľa prostredníctvom jednotlivých častí habilitačnej práce, čo je možné považovať za jej pozitívum. Na druhej strane by som očakávala menej všeobecný a viac špecifický cieľ pre oblasť sociálnej práce, ktorý by v súlade s nárokmi na habilitačné práce v odbore sociálna práca smeroval k dosiahnutiu prínosu pre konkrétnu oblasť sociálnej práce, inovácie v tejto sfére a pod. (nielen zamerať sa na popis, resp. komplexný pohľad na problematiku alkoholovej závislosti a jej dôsledkov).

Štruktúra práce a metódy spracovania habilitačnej práce

Habilitačná práca je tvorená z publikovaných vedeckých prác, ktoré sú doplnené komentárom autorky a súčasne uchádzačky o habilitáciu. Problematiku stanovenú v celi práce analyzuje s využitím siedmich publikácií, ktoré vecne dopĺňa komentármi týkajúcimi sa rôznych oblastí témy prezentovanej v habilitačnej práci. Autorka v práci ponúka okrem výskumných zistení medzinárodných a národných vedeckých štúdií aj vybrané výsledky vlastného systematického a dlhodobého bádania realizovaného počas doktorandského štúdia a v rámci rigorózneho pokračovania.

Práca pozostáva zo šiestich kapitol, v ktorých sa autorka venuje rodine so závislým členom, dôsledkom závislosti pre členov rodiny, liečebnému procesu, zapojeniu rodiny do liečby, motivačnému interview a sociálnej práci v komplexnom procese liečby závislosti od alkoholu na Slovensku. V rámci prvej kapitoly je možné vyzdvihnúť vymedzenie rodiny, ktorú autorka vníma v širších súvislostiach akceptujúc nové formy rodinného spolužitia, ako aj prezentovanú optiku systémového prístupu. Vstup do kapitoly sa vyznačuje nižšou úrovňou a hĺbkou analýzy. Je

tvorený definíciou manželstva podľa *Zákona o rodine č. 36/2005 Z. z.* a dvoma definíciami rodiny z publikácií pochádzajúcich z prvej dekády 21. storočia. Vzhľadom k tomu, že rodina je jedným z nosných pojmov predkladanej práce bolo by vhodné, ak by sa autorka venovala dôslednejšej analýze rodiny s využitím aktuálnych zdrojov a priblíženiu spoločenského kontextu zachytávajúceho premenlivosť nazerania na rodinu a jej funkcie, a rovnako odôvodňujúceho vymedzenie rodiny z pohľadu autorky. Rešpektujúc zameranie habilitačnej práce súčasne pritom vyvstáva potreba reflektovania premeny („postmodernej“) rodiny a rodinného správania v súvislosti so zapojením rodiny do liečby, či intervenciami sociálnych pracovníkov a jednotlivých profesionálov.

Oceňujem, že autorka zaradila do habilitačnej práce kapitolu o sociálnej práci v procese liečby od závislosti, ktorú považujem za prínosnú. Autorka sa zaoberá súčasnými kompetenciami a navrhuje aj ďalšie oblasti pôsobenia sociálnych pracovníkov a pracovníčok. Na druhej strane podotýkam proporčnú nevyváženosť z hľadiska rozsahu tejto časti, a tiež prvej kapitoly, v porovnaní s ostatnými časťami práce. Sociálnej práci by z môjho pohľadu mohla byť v práci venovaná dôslednejšia a rozsiahlejšia pozornosť. Bolo by inšpiratívne pokračovať v úvahách o možnostiach sociálnej práce a navrhovaných intervenciách sociálnych pracovníkov v rámci hlbšej analýzy s rozpracovaním dôslednej argumentačnej platformy.

Jednotlivé v práci prezentované publikácie autorky sa koncentrujú na rôzne oblasti, ktoré je potrebné zohľadniť pri uvažovaní o tom, aké sú možnosti sociálnej práce v kontexte témy habilitačnej práce. V niektorých z nich by som preto očakávala väčšiu mieru objasnenia jednotlivých skutočností vzťahujúcich sa k obsahovým a metodologickým aspektom prezentovaných vedeckých prác. Ako príklad uvádzam kazuistiku na s. 29, ktorá prostredníctvom skúseností z praxe preukazuje praxeologický rozmer prezentovaných poznatkov o negatívnom dopade alkoholovej závislosti rodičov na mládež. Privítala by som tu nielen deskripciu, ale aj hlbšiu analýzu prípadu, záverov a riešenia z hľadiska sociálnej práce. V druhej publikácii absentuje bližší popis metodológie a metodiky prezentovaného výskumu, a tiež diskusia či interpretácia výskumných zistení. V rámci prezentovanej teoretickej analýzy v publikácii č. 6 by bolo vhodné tiež vo väčšej miere venovať pozornosť metodologickej časti. V závere práce autorka formuluje niektoré odporúčania, ktoré priamo nenadväzujú na obsah habilitačnej práce (napr. odporúčania vo vzťahu ku supervízii, ktorej nie je v práci venovaná pozornosť, aj keď súhlasím s tým, že ide o mimoriadne dôležitú súčasť praxe sociálnej práce, ktorá okrem iného chráni sociálneho pracovníka pred syndrómom vyhorenia, a zároveň aj klientov v zmysle zamedzenia ich poškodenia).

Celkovo konštatujem, že autorka preukázala orientáciu v danej problematike a v zrozumiteľnej a prehľadnej forme predstavuje významné témy, akými sú intervenčné postupy v procese liečby aj následnej starostlivosti, komunikácia s rodinou závislého, podporné stratégie rodiny, problematika kodependentného správania a i. Z textu je zrejmé, že autorka sa zaoberá danou témou dlhšiu dobu. V práci sú mnohé myšlienky, ktoré podnecujú k ďalším úvahám a majú potenciál byť relevantnými východiskami pri ďalšom rozpracovaní témy (napr. otázky autonómie, slobody, zmyslu života a pod.). Zároveň oceňujem odborný štýl a odbornú úroveň spracovania témy alkoholovo závislého člena v rodine.

Otázky pre autorku

- 1) Opierajúc sa o domáce a zahraničné výskumy a poznatky týkajúce sa témy habilitačnej práce, pokúste sa vymedziť a konkretizovať najdôležitejšie atribúty spolupráce sociálnych

pracovníkov a pracovníčok s rodinou závislého klienta, ktoré by súčasne napĺňali očakávania rodiny týkajúce sa účinnej pomoci.

- 2) Čo by bolo potrebné podľa Vás zmeniť, aby bola sociálna práca vnímaná ako plnohodnotná profesia pri liečbe závislostí? Ktoré faktory podľa Vás brzdia jej plné etablovanie v multidisciplinárnom tíme profesionálov zabezpečujúcich pomoc závislým a ich rodinám?
- 3) Objasnite, prosím, Váš názor na účinnosť využitia postmoderných prístupov v liečbe závislostí.
- 4) V čom konkrétne podľa Vás spočíva význam sociálnej práce pri destigmatizácii závislostí?

Prínos práce

Autorka sa opiera o vlastné výskumné zistenia a teoretické analýzy získané dlhodobým a systematickým výskumným snažením, čo považujem za prínosné a dôležité z hľadiska prehĺbenia poznatkov v predmetnej problematike. Autorka preukázala orientáciu v danej téme, čo deklaruje tiež prostredníctvom predstavenia súčasných vedeckých poznatkov. Prínosom je uvedenie si potreby komplexného pohľadu na riešenia problému aj prostredníctvom zaangažovania rodiny a blízkych do procesu liečby a doliečovania závislého jedinca. Autorka v tomto rámci ponúka optiku využitia rodinnej terapie, motivačného rozhovoru a ďalších možností, ktoré sa v praxi ukazujú ako účinné intervencie, a zároveň poukazuje na absenciu sociálnej práce s rodinou závislého člena v našich podmienkach. Za prínosy práce považujem zistenia autorky, ktoré môžu byť smerodajné z hľadiska pokračujúceho výskumu. Zásadným zistením je skutočnosť, že napriek preukázaným prínosom zapojenia rodiny do komplexného procesu liečby, v slovenských podmienkach nie je venovaná tomuto poznatku dostatočná pozornosť a dominuje skôr individuálny prístup, ktorý je zameraný výhradne na klienta. Dôležitým poznaním pre oblasť sociálnej práce sú aj oklieštené kompetencie sociálnych pracovníkov a pracovníčok v rámci sekundárnej prevencie, kde absentujú kompetencie vo vzťahu ku rodine závislého klienta. Autorka tu konštatuje tiež absenciu odbornej spisby a výskumov o intervenciách sociálnych pracovníkov v predmetnej sfére. Zároveň poukazuje na nedostatok štúdií zameraných na názory sociálnych pracovníkov ohľadom práce s rodinou závislého klienta, čo je prekážkou pre profiláciu služieb zameraných na potreby rodiny. V tomto smere by mohli byť inšpiratívne aj názory samotných členov rodiny závislého klienta na kompetencie sociálnych pracovníkov a reflektujúce ich potreby.

Záverečné hodnotenie

Habilitačnú prácu *Alkoholovo závislý člen v rodine – transversálny pohľad na problematiku* autorky PhDr. Michaely Šavrnchovej, PhD. **odporúčam** prijať na obhajobu a po úspešnej obhajobe a habilitačnej prednáške **odporúčam** udeliť vedecko-pedagogický titul docent v odbore habilitačného konania a inauguračného konania **sociálna práca**.

V Prešove 21. augusta 2024

doc. Mgr. Michaela Skyba, PhD.